

Betydelsen av kriminalvårdande åtgärder för återfall i kriminalitet

Ulla Bondeson

Behandlingsideologin inom kriminalvården är inte helt ny och har också tidigare utsatts för kritik, även om det främst är senare tids forskning som satt stopp för dess vidare framväxt. Punktmässiga behandlingsinsatser inom ett i övrigt oförändrat straffsystem har naturligt nog inte åstadkommit några genomgripande positiva förändringar. Utvärdering av hela påföljdssystem uppvisar dessutom totalt sett övervägande negativa effekter.

Ulla Bondeson förespråkar utifrån tillgängliga forskningsresultat att en rationell kriminalpolitik, baserad huvudsakligen på individualpreventiva tankegångar, bör utgå från principen om minsta möjliga ingripande och största möjliga välfärd. Hon kritiserar samtidigt de nyklassiska strömningar som vill tillmätta återfallet en straffskärpande betydelse.

Ulla Bondeson är professor vid rättssociologiska institutionen, Lunds universitet.

Till skillnad från vad som ofta antas i den svenska kriminalpolitiska debatten är behandlingsideologin inom kriminalvården varken något som är av speciellt färskt datum eller något som speciellt utmärker straffsystemet i vårt land. Utan att här fördjupa sig i historien kan man erinra om tukthuset i Holland och de sk allmänna sjukhusen i Frankrike under 1600-talet. Satsningen under 1800-talet på olika former av straff i ensamcell, typ Philadelphia och Auburn, kan ses som ett annat klart uttryck för tilltron till behandling av fångar, även om det senare betecknats som ett av historiens största penologiska misstag.

Det är dock uppenbart att den positiva, italienska skolan vid sekelskiftet och den senare framväxande socialskyddsrörelsen på ett mera systematiskt sätt än tidigare framhåvt betydelsen av ett preventivt betraktelsesätt och individualiserade åtgärder. Vår tids lagstiftare har också i ovanligt hög grad sökt utnyttja behandlingstanken, om än det måst ske inom ett straffsystem där större delen av lagbrytarna drabbas av kriminalpolitiska åtgärder som saknar varje behandlingsmässigt inslag. Inom rättstillämpningen har nämligen hänsyn till allmänpreventionen nästan alltid spelat en minst lika stor roll som hänsyn till individualpreventionen.

Behandlingsideologins död

Historiskt är det vidare av intresse att lägga märke till att också skepsisen visavi behandlingstanken är av gammalt datum. Erfarenhetsmässigt har åtminstone de personer som utsatts för den sk vården uttalat sin misstro beträffande behandlingens positiva effekter. Mästertjuven Djor Per Andersson har beskrivit sina lärorika fängelseår i Testamente från Stupstocken 1849 på följande sätt:

"Jag war således nu ankommen till Långholmen – denna förbättringsanstalt för wilseförda; men som, enligt hwad erfarenheten wisat, blifwit brottets högskola."

Dylika "strödda anteckningar" har fått stöd i senare studier. Den sk behandlingsforskningen från de

.....

"Jag war således nu ankommen till Långholmen – denna förbättringsanstalt för wilseförda; men som, enligt hwad erfarenheten wisat, blifwit brottets högskola."

.....

.....
"in other words most or all correctional treatments are increasing the probability of recidivism!"
.....

senaste årtiondena har även sammanfattats på internationell basis. Den kände kriminologen Wilkins har i en rapport till Europarådet 1967 tolkat litteraturen så, att den stora andel undersökningar som visar ingen eller skadlig effekt utgör en *mindre* andel än vad vi skulle förvänta av självläkning. Hans konklusion lyder:

"in other words most or all correctional treatments are increasing the probability of recidivism! ... By doing as little as possible we may be doing as little harm as possible. The best treatment may be a *placebo*."

Senare sammanställningar av forskningen har kommit till liknande resultat. I en sammanfattning av den amerikanska kommittéutredningen The Effectiveness of Correctional Treatment (1975) har Martinson återgett de uteblivna resultaten av olika kriminalvårdande åtgärder i artikeln What Works?

Två avgörande distinktioner

Som jag framhållit i en kompletterande utredning över skandinavisk behandlingsforskning till ovan nämnda kommitté (1975) bygger den amerikanska behandlingsforskningen nästan uteslutande på utvärderingar av enskilda behandlingsmoment inom en given påföljdstyp. Man studerar exempelvis huruvida gruppterapi i en viss typ av fängelser har någon terapeutisk effekt eller om en mera intensiv kontakt mellan övervakaren och klienten leder till en bättre återanpassning. Man kan väl knappast förvänta att sådana punktmässiga behandlingsinsatser inom ett i övrigt oförändrat straffsystem skulle kunna få någon större positiv genomslagskraft. Det förhållandet att fångarna träffas mera formellt i grupper för att diskutera sina problem torde verka som en droppe i havet i jämförelse med de massiva och mångfaldiga påverkningarna från frihetsberövandet och straffsystemet i sin helhet.

Den andra viktiga distinktionen gäller tolkningen av de uteblivna positiva behandlingsresultaten. Medan flertalet studier endast skiljer mellan positiva

och inga effekter, bör ytterligare en distinktion göras mellan inga och negativa effekter. Eftersom behandlingsforskningen huvudsakligen varit inriktad på enskilda behandlingsformer har det måhända ofta varit tillräckligt att konstatera att dessa inte haft någon avsedd positiv effekt. Studier av hela påföljdssystem kräver emellertid att hänsyn också tas till åtgärdernas totala, och då oftast negativa, effekter.

Svenska undersökningar

Antalet undersökningar som studerar olika påföljder komparativt är mycket begränsat. Utöver ett par svenska undersökningar kan nämnas studier utförda av Home Office, The Sentence of the Court (1964, 1969), som visar att för alla som dömdes under vissa perioder var böter och påföljdseftergift (discharge) effektivare med hänsyn till återfallet än skyddstillsyn (probation) och olika former av institutionell behandling. Vissa amerikanska experiment antyder också att icke-institutionell behandling är effektivare än institutionell vård.

En av de tidigaste och mest omfattande undersökningarna av detta slag är Börjesons avhandling Om påföljders effekter (1966). Han fann likaså att icke-frihetsberövande påföljder var effektivare än frihetsberövande. Med hänsyn till individualpreventiv effekt erhöles grovt följande rangordning mellan påföljderna: villkorlig dom, böter, tidsbestämt frihetsstraff, tidsobestämda frihetsberövanden som ungdomsvårdsskola och ungdomsfängelse. Trots den kritik som riktats mot Börjesons konklusioner synes senare analyser av hans data med andra metoder icke ha kullkastat de tidigare resultaten.

För eget vidkommande har jag också ingående sökt fastställa verkningarna av straffsystemet i sin helhet. Effekterna av olika former av frihetsberövanden har jag redovisat i Fången i fångsamhället (1974), vilken med hänsyn till effekt på återfallet bör ses i samband med avhandlingen Argot och kriminell socialisering (1967; delvis tryckt i Scandinavian Studies in Criminology, 1968). Effekterna av olika icke-institutionella påföljder är beskrivna i Kriminalvård i frihet – intention och verklighet (1977). Jag skall nedan kortfattat återge några av de viktigaste resultaten i dessa undersökningar. Avslut-

ningsvis görs några reflektioner kring tänkbara kriminalpolitiska implikationer av denna behandlingsforskning.

Frihetsberövande åtgärder

De första praktiska och teoretiska erfarenheterna av sk totala institutioner hade jag från en ungdomsvårdsskola för flickor i början av 60-talet. Kontrasten mellan det officiella syftet vad gäller behandling och de reella verkningarna var omedelbart slående för mig som deltagande observatör och konfirmerades också med systematiskt insamlade data.

Trots institutionens terapeutiska målsättning kunde tydliga kriminaliseringstendenser konstateras, fastställda dels medelst olika intervju- och testdata dels med senare registerdata i form av återfall. Eleverna socialiserades på anstalten in i en kriminell subkultur och tycktes även internalisera de kriminella normer och värderingar de lärde sig på skolan. Ett klart samband kunde sålunda observeras mellan graden av förvärvad kunskap i argot (förbrytarspråk) och recidivism 5 år senare, även med konstanthållande av den tidigare belastningen.

Då denna typ av behandlingsforskning var ny i Sverige och resultaten överraskande, ville man från ansvarigt håll söka bortförklara dem med hänvisning till speciella förhållanden på den aktuella anstalten vid den aktuella tidpunkten. För att undersöka huruvida resultaten kunde betraktas som mer generella, påbörjade jag en *komparativ* undersökning av ett stort antal anstalter omfattande olika typer av frihetsberövanden. Jag valde 13 representativa institutioner, såsom ungdomsvårdsskolor, ungdomsfängelser, fängelser och interneringsanstalter. I komparativt syfte medtogs institutioner med såväl manliga som kvinnliga intagna. Med olika metoder ville jag mäta samtliga påverkningsprocesser av betydelse och utgick härvid ifrån att de negativa processerna dominerade över de positiva. En annan grundläggande hypotes var att det inte förelåg några större skillnader mellan olika typer av anstalter än mellan enskilda anstalter av samma typ. Själva frihetsberövandet antogs spela en mer avgörande roll än institutionens formella målsättning och yttre struktur.

Enlig hypoteserna – men i strid med flera andra

forskares uppfattningar – kunde en kriminell subkultur observeras på samtliga typer av anstalter, för både män och kvinnor. Denna subkultur kunde konstateras medelst olika metoder; kriminell tillhörighet mättes bl a med en kriminalitetsskala bestående av delindexen kriminell ideologi, kriminell associationspreferens och identifikation, med solidaritet mellan intagna och argot-kunskap.

Socialiseringsprocesserna fastställdes dels medelst tvärsnittsmetodik, dvs svaren relaterades till den tid de intagna tillbringat både på den aktuella anstalten och på tidigare anstalter, dels medelst panelanalys, dvs genom upprepade mätningar med parallella test. Generellt kunde konstateras att ju längre tid de intagna vistades på anstalterna, i desto högre grad socialiserades de in i den kriminella subkulturen. Även direkta uttalanden från de intagna gick i samma riktning. Som en ungdomsvårdsskolelev uttryckte det:

”Ja, det är åtta skolhem och sen ungdomsvårdsskolor. Och *ungdomsbrottsskola*, rättare sagt. För man lär sig allting där. Nu är man väl så gott som *fullärd* liksom.”

En ungdomsfängelseelev formulerade samma observationer på följande sätt:

”Det är en *tjuvskola*, Mariefred, och andra Uf-kåkar. Man lär sig att tjåla bilar och grejer. Göra bättre inbrott skära skåp och grejer. . . . Ungdomsskolor är den första skolan. Där lär man sig att tjåla bilar och knarka och greja. Så kommer man in på Uf. Där blir större brott och grejer. Så kommer man in på straff. Då är man *färdigutbildad*.”

Ur individualpreventiv synpunkt är kriminaliseringsprocesserna de allvarligaste effekterna av anstaltsvistelsen. Men en rad andra negativa påverkningsprocesser kunde också konstateras, såsom stigmatisering, anstaltsanpassning, defeatism, neurotisering m.m. Det förelåg också klara samband mellan anstaltsvistelsens längd och omfattningen av dessa skador.

Samma påverkningsprocesser kunde observeras

.....
”Ja, det är åtta skolhem och sen ungdomsvårdsskolor. Och *ungdomsbrottsskola*, rättare sagt. För man lär sig allting där. Nu är man väl så gott som *fullärd* liksom.”
.....

Sammanfattningsvis kan sägas att samtliga typer av frihetsberövande påföljder, oavsett deras varierande individualpreventiva syfte, har skadliga effekter som snarast kan formuleras i termer av negativ individualprevention

på samtliga typer av anstalter och för samtliga grupper intagna, oavsett klienteletts sammansättning. Omfattande analyser gjordes också att söka förklara prisoniseringsprocesserna medelst multivariat analys, genom konstanthållande av olika personliga bakgrundsvariabler, depriveringsvariabler och interaktionsvariabler.

Senare uppföljningar av samtliga, över tusentalet, intervjuade i kriminalregistret stöder tidigare resultat angående prisoniseringens mera långsiktiga effekter. Dessa senare analyser av anstaltsdata relaterade till registerdata har ännu inte publicerats.

Sammanfattningsvis kan sägas att samtliga typer av frihetsberövande påföljder, oavsett deras varierande individualpreventiva syfte, har skadliga effekter som snarast kan formuleras i termer av negativ individualprevention.

Kriminalvård i frihet

Med ökad insikt om frihetstraffens skadliga verkningar har det efterhand blivit en viktig kriminalpolitisk angelägenhet att finna alternativ till de frihetsberövande straffen. Försöksvis har olika former av villkorliga domar prövats under det senaste århundratet, ehuru systemet med övervakning i frihet endast successivt byggts ut. Även internationellt har dock utvärderande studier av frivården varit sällsynta.

Det var för att studera effekterna av kriminalvård i frihet som jag 1969 påbörjade en undersökning av män som under en viss period dömts till villkorlig dom och skyddstillsyn vid vissa utvalda tingsrätter. Som bekant är den viktigaste skillnaden mellan dessa bägge påföljder att den villkorliga domen inte innehåller andra konsekvenser än den varning som ligger i den fällande domen, medan skyddstillsynsdomen är förbunden med övervakning av den

dömde under en given tidsrymd efter domen. Skyddstillsynsdomen kan dessutom innebära en kortare initial behandling på en tillsynsanstalt. Avsikten med skyddstillsynspåföljden var inte enbart att bespara lagbrytarna fängelsets nedbrytande följder utan också att erbjuda de dömda ett positivt behandlingstillbud.

Stora skillnader kan observeras i de olika påföljdsgruppernas återfallsfrekvenser. Med kriminalregisterbrott inom en tvåårsperiod som kriterium återfaller endast 12 % av de villkorligt dömda, 30 % av dem som dömts till skyddstillsyn utan anstaltsbehandling och så mycket som 61 % av dem som dömts till skyddstillsyn med anstaltsbehandling.

Genom påföljdsgruppernas olika sammansättning säger emellertid enbart återfallssiffrorna inte så mycket om åtgärdernas effekter. Enligt lagstiftarens intentioner skulle ju de villkorligt dömda ha en bättre prognos, vilket de i verkligheten i viss mån också har. För att kunna uttala sig om påföljdernas effekter måste därför påföljdsgrupperna först göras jämförbara med hänsyn till prognos. Då forskaren av etiska skäl inte tillåts göra naturliga experiment genom slumpmässig fördelning av delinkventerna på olika påföljder, måste ett kvasi-experiment utföras med hjälp av ett sk prediktionsinstrument.

I utvärderande syfte används ett prediktionsinstrument för att indela individerna i olika riskgrupper med hänsyn till återfallsbenägenhet. Det instrument som här brukats konstruerades utifrån 36 faktorer, bestående av 6 delindex mätande uppgifter rörande individens hem- och uppväxtförhållanden, individens egenskaper och skolprestationer, hans tidigare vanart och åtgärder genom barnavårdsnämnden, social anpassning i relation till alkohol- och narkotikamissbruk samt till sysselsättnings-

Med kriminalregisterbrott inom en tvåårsperiod som kriterium återfaller endast 12 % av de villkorligt dömda, 30 % av dem som dömts till skyddstillsyn utan anstaltsbehandling och så mycket som 61 % av dem som dömts till skyddstillsyn med anstaltsbehandling

Med individerna indelade i 9 riskkategorier enligt detta prediktionsinstrument finner vi att skillnaderna mellan påföljdsgrupperna inom samma rikskategori i stor utsträckning kvarstår

och bostadsförhållanden samt slutligen tidigare kriminalitet.

Med individerna indelade i 9 riskkategorier enligt detta prediktionsinstrument finner vi att skillnaderna mellan påföljdsgrupperna inom samma riskkategori i stor utsträckning kvarstår. Återfallstalen för personer dömda till skyddstillsyn med anstaltsbehandling ligger sålunda inom varje riskkategori på en högre återfallsnivå än för personer dömda till skyddstillsyn utan anstaltsbehandling. De villkorligt dömda ligger i sin tur på en lägre återfallsnivå inom de olika riskkategorierna än de skyddstillsynsdömda, med undantag av den lägsta riskkategorin, där antalet skyddstillsynsdömda är mycket litet. Skillnaden mellan de båda grupperna skyddstillsynsdömda är sammantagen högst signifikant, medan differensen mellan de skyddstillsynsdömda och de villkorligt dömda är av något lägre storleksordning pga den senare gruppens något sämre spridning över de olika riskkategorierna. En utförlig genomgång av ett antal tänkbara felkällor har inte kunnat rubba de erhållna resultaten.

Att de som dömts till skyddstillsyn med anstaltsbehandling lyckas sämst kan förklaras med frihetsberövandets allmänt skadliga effekter, vilka också via observations- och intervjudata kunnat beläggas beträffande denna korta anstaltsbehandling. Att de villkorligt dömda, även med hänsyn tagen till deras bättre sociala prognos, klarar sig bäst skulle kunna förklaras med att de inte går miste om någon behandling av värde genom att inte sättas under övervakning, samtidigt som de också undgår att stigmatiseras av omgivningen genom frånvaron av olika kontrollorgan. En rikhaltig mängd data föreligger också angående övervakningens innehåll och hur den upplevs av såväl övervakarna som deras klienter, vilka även behandlats i parvisa analyser för att studera inbördes förhållanden och respektive

uppfattningar av övervakningssituationen (jfr Brås preliminära utvärdering av frivården 1975).

Vissa skillnader i verkningarna kan dock observeras, såtillvida att det är de minst belastade klienterna som tar störst skada av övervakningen, medan de mest belastade i viss utsträckning tycks kunna dra nytta av behandlingen. Dessa resultat kan tolkas som ett stöd åt en stigmatiseringsteori (jfr även debatten om Stämpling i Brå-apropå).

Frivårdsstudien ger således liksom anstaltsstudien stöd åt en teori om negativ individualprevention, även om resultaten inte är lika entydiga beträffande skyddstillsyn som vid de olika frihetsberövande påföljderna.

Några kriminalpolitiska överväganden

Samtliga här redovisade studier visar att de kriminalvårdande åtgärderna även då de syftat till behandling i stället för straff långt ifrån att uppfylla den individualpreventiva målsättningen snarast åstadkommit skadliga verkningar.

En rationell kriminalpolitik baserad huvudsakligen på ett individualpreventivt tänkesätt borde utifrån dessa resultat leda till en princip om *minsta möjliga ingripande* såsom varande den mest effektiva. Hänsyn till allmänpreventionen och samhällsskyddet torde emellertid kräva någon form av ingripande och de införs därför som begränsande faktorer.

Principen om minsta möjliga ingripande innebär en allmän nedtrappning av hela straffsystemet; det skulle tex kunna betyda att villkorlig dom resp böter används i högre grad i stället för skyddstillsyn, som i sin tur – i någon form – används i högre grad i stället för frihetsberövande påföljder.

Då en mycket stor andel av dem som dömts till de

Vissa skillnader i verkningarna kan dock observeras, såtillvida att det är de minst belastade klienterna som tar störst skada av övervakningen, medan de mest belastade i viss utsträckning tycks kunna dra nytta av behandlingen

.....
Då en mycket stor andel av dem som dömts till de mer ingripande påföljderna socialt sett är missgynnade och är i behov av olika sociala stödåtgärder har jag utöver teorin om minsta möjliga ingripande även förespråkat en kriminalpolitisk välfärdsideologi
.....

mer ingripande påföljderna socialt sett är missgynnade och är i behov av olika sociala stödåtgärder har jag utöver teorin om minsta möjliga ingripande även förespråkat en kriminalpolitisk välfärdsideologi, innebärande att väsentliga stödresurser av bl a ekonomisk art ställs till förfogande för dessa personer. En sådan välfärdsideologi bör icke förväxlas med tidigare behandlingsideologi och den bör tillämpas utan medföljande tvångsmedel eller kontrollapparater.

På grund av den inbyggda konflikten mellan straff och behandling resp kontroll och hjälp har jag också föreslagit en uppdelning av skyddstillsynens olika funktioner på skilda organ och en samtidig förstärkning av hjälpmomentet på kontrollmomentets bekostnad.

Medan jag främst utifrån tillgängliga forskningsresultat kommit fram till principen om minsta möjliga ingripande förenat med största möjliga välfärd har andra, från delvis samma utgångspunkter, nått till andra konklusioner. Jag tänker härvid speciellt på den i flera länder på senaste tid framvuxna nyklassiska straffilosofin, som i och med förkastandet av den individualpreventiva hänsynen i motsvarande grad har velat uppvärdera allmänpreventionen och betonat betydelsen av proportionalitet mellan brott och straff.

I det av nyklassiska synpunkter starkt präglade betänkandet Nytt straffsystem (1977) har man i förbindelse med proportionalitetstänkandet även fäst vikt vid återfallets straffskärpande betydelse. Av olika skäl finner jag ett sådant synsätt olyckligt:

– för det första synes det ologiskt då det står i strid med den klassiska straffteorins eget framhållande av proportionalitet mellan det enskilda brottet och straffet för detta brott (jfr Beccarias uppfatt-

ning att brottslingen endast skall straffas för det aktuella brottet och ej för tidigare eller kommande brott; i Nytt straffsystem söker man överbrygga motsättningen genom att betrakta återfallet som en egenskap hos brottet i stället för hos brottslingen, en minst sagt märklig konstruktion);

– för det andra verkar det otidsenligt då det går emot aktuella kriminalpolitiska strävanden att avskaffa återfallsreglerna eller åtminstone minska betydelsen av dessa såtillvida, att återfallet skall tillmätas ingen eller mindre betydelse vid straffmätningen (i Sverige avskaffades återfallsregeln 1976 och i Danmark 1973; se även NTfK, 1977);

– för det tredje förefaller det ineffektivt utifrån våra kunskaper om frihetsberövandets skadliga verkningar, då ju utmätning av längre frihetsstraff efter återfall skulle leda till ytterligare kriminalisering – detta argument har speciell tyngd eftersom en så stor andel av de beivrade brotten begås av tidigare straffade personer (se Persson, 1979);

– för det fjärde kan det synas orättvist att vi skall skärpa straffen för dem som vi tidigare dömt till allvarliga straff och därmed gjort mera benägna att begå nya brott.

Teoretiskt skulle den kriminalpolitiska implikationen av teorin om negativ individualprevention vara inget ingripande alls eller to m positiva sanktioner om vi helt skulle bortse från hänsyn till allmänpreventionen. Ett belöningsystem skulle antingen kunna bestå av premier till de laglydiga medborgarna eller, mera paradoxalt, i form av extra stöd till åtminstone de recidiverande brottslingarna (jfr Aubert, 1979). Man kan dock anta att det kunde upplevas som stötande för det sk allmänna rättsmedvetandet om man skulle belöna brottslingen, genom att exempelvis låta honom passera andra i köerna till utbildning, arbete, bostad. Ett intressant exempel på undantag från den allmänna regeln, att endast de som bidrar till välståndet skall få njuta av dess frukter, kan man dock se i initiativet att för tidspensionera vissa återfallsbrottslingar. Dessa experiment har väl ännu inte varit föremål för någon egentlig utvärdering, men enligt initierade bedöma-

re tycks detta system fungera humant för den dömda, vara relativt billigt för samhället och samtidigt leda till en minskning av återfallen.

REFERENSER

Aubert, V: Om relationerna mellan juridiska och sociologiska begrepp, i *Rationalitet i rättssystemet*, utg av Bondeson, Liber, Stockholm 1979.

Beccaria, C: Dei delitti e delle pene – Om brott och straff. Italica, Stockholm 1977.

Bondeson, U: Argot Knowledge as an Indicator of Criminal Socialization. *Scandinavian Studies in Criminology*, 1968, 2, 73–107.

Bondeson, U: Fången i fångsamhället. Norstedt, Stockholm 1974.

Bondeson, U: Evaluation of Correctional Treatment. – A Critical Survey of Correctional Treatment Studies in Scandinavia 1945–1974, in *Crime Deterrence and Offender Career*, eds Haag & Martinson, 1975.

Bondeson, U: Kriminalvård i frihet – intention och verklighet. Liber, Stockholm 1977.

Brottsförebyggande rådet: Kriminalvård i frihet – en preliminär utvärdering av ett försök i Sundsvall av Kühlhorn, E, 1975: 1.

Brottsförebyggande rådet: Nytt straffsystem – idéer och förslag, 1977: 7.

Brå-apropå: Debatt kring stämplingsteorin, 1977, 2–3, 35–60 och Replik angående stämplingsteorin, 1977, 4, 25–30.

Börjeson, B: Om påföljders verkningar. Almqvist & Wiksell, Uppsala 1966.

Home Office: The Sentence of the Court by Hammond. London 1964, 1969.

Lipton, Martinson & Wilks: The Effectiveness of Correctional Treatment. Praeger, New York 1975.

Martinson, R: What Works? The Public Interest, 1974, 35, 22–54.

Nordisk tidskrift för kriminalvetenskap: Upprepad brottslighet, 1977, 3–4, 217–327.

Persson, L: Målsättning, logik, medel och effektivitet inom det kriminalpolitiska systemet, i *Rationalitet i rättssystemet*, utg av Bondeson, Liber, Stockholm 1979.

Splittrade resurser försvårar hantering av ungdomsbrotten.

BRÅ-rapport om samhället och de unga lagöverträdarna.

Hur skall samhället ta sig an de unga lagöverträdarna? Bör samhället reagera på brott som barn och ungdom begår och på vilket sätt skall det ske?

Detta är frågor som belyses i rapporten "Samhället och de unga lagöverträdarna". Rapporten redovisar resultaten från ett utvecklingsprojekt som BRÅ bedrivit sedan 1975.

116 sidor Cirkapris 23:–
Finns i bokhandeln!

LiberFörlag

